

Kína és Japán

kulturviszonyai az újabb irodalom megvilágításában.

Írta: Dr. Ágner Lajos.

(Folytatás.)

Svajon a nyugati iskolák nem különbek-e, mint a kínai merev, mechanikai pedagógiával diszelkedő iskolák? Hát a nyugati professzorokat kik hívták és alkalmazták tömegesen? Nem-e a kínaiak s a japánok? Ez csak nem azt bizonyítja, hogy az európai és amerikai tanítók kevésbé értékesek volnának! A családi élet összehasonlításában a kínai nő helyzetét nem találja az európai és amerikai nőkéhez hasonlónak. Nyugaton a nő nem oly alárendelt, mint Kínában. A kereszténység tanaiban s az ezen alapuló társadalomban több nemes vonást lát Bryan, mint a konfucionizmusban.

Ezen bizonyára tanulságos polemia után nem lesz érdektelen egy másik keleti férfit, egy japánt meghallgatni, kinek a könyvpiacra nemrég „Die Kultur Japans“ címen megjelent műve is méltó feltűnést keltett.)*

Japán kulturéletéről sok tévedés van forgalomban a nyugati országokban, melynek fő oka az, hogy az európai és amerikai vélemények kizárólag nyugati írók alapján keletkeznek. Ha egy keleti ember szól önmagunkról, annál több figyelemre kell őt méltatni, mert a kétféle világításban jobban látjuk a keleti ország kulturviszonyainak igazi képét. A berlini egyetem keleti szemináriumának tanára, Dr. Itchikawa Daiji, dicséretes vállalkozásba kezdett, mikor Japán kulturájáról írt könyvet. Nem fulzó sovinizmus, hanem bölcs mérséklettel párosult nemzeti önérték is látszik a sorok közt, amelyek elolvasása után bizonyos kérdéseket egészen másképpen látunk megvilágítva mint eddig.

Japán nem csupán az európai és amerikai kulturélet utánzója, több ennél, (hisz többé-kevésbé minden nemzet utánzó más) — hanem Japán mai kulturélete a japáni és európai civilizáció együttes privilegiuma. Té-

vedés azt hinni, hogy Japán egészen átalakult. Anyagilag igen, de a szellemi kultúra egészen a régi. A nyugati civilizáció vívmányait Japán csak akkor és azért vette át, mikor és mert látta, hogy abból a nemzet fellendülése fog bekövetkezni. Az amerikaiaknak eredetileg kényszerbarátsága mihamar kedves lett Japánnak, mikor vezető emberei látták, hogy mennyi haszna van abból az eddig elzárt országnak.

A szerző művét két részre osztja, ú. m. történeti és analitikai részre. Az elsőben arról szól, hogy mikor ismerték meg a japánok az európai és amerikai népeket. Már a XVI. században találunk náluk spanyol, portugál, hollandi hajókat. Az európaiak ezen első vendégszereplésének mihamar vége szakadt, amikor a japáni kormány hollandi forrásból arról értesült, hogy a portugál és spanyol missziók a shogun (akkori uralkodó) életére törnek. A japáni kormány ettől kezdve kétszáz évig elzárta Nippon partjait az idegenek elől; csupán a hollandoknak engedte meg hálából a mérsékelt letelepedést.

Maga a kereszténység mint tan nem volt annyira ellenszenves soha Japán kormányának, mint az európai népek azon politikája, hogy a kereszténység ürügye alatt indultak hódítani Japánba a nyugati országok uralkodói. A krisztianizmus tana magában azért sem látszott veszedelmesnek Japánban, mert eleinte azt hitték, hogy a keresztény vallás csak a buddhizmus egy felekezete. A buddhizmustól nem volt mit félniök, mert az nemzeti karakterüktől és hagyományaiktól nem kívánt áldozatot, mint később a kereszténység, amelynek tana az uralkodó család isteni eredetét kétségbe vonja; már pedig a mikádó isteni eredetének hite oly szorosan összefügg Japán életével, hogy arról egy importált vallás kedvéért sem hajlandó lemondani. A XVI.—XVIII. századok nagy államférfiai és hadvezérei, mint Hideyoshi, Kobunaga és Iyeyasu eleinte toleránsak voltak a misszionáriusokkal szemben, csak akkor léptek fel ellenük erősebben, mikor látták, hogy a kereszténység csak ürügy a politikai hódítás szempontjából.

A nyugati kulturával Japán akkor kezd megismerkedni, mikor 1853-ban Perry, az

*) Dr. Daiji Ichikawa: „Die Kultur Japans.“ Berlin. Verlag Curtius, 1907.

amerikai admirális kikötött Japán partjain s ezzel kezdetét vette a nyugatiaknak és japánoknak állandó érintkezése; az európai és amerikai hajók mindsűrűbben keresték fel Japán kikötőit s a japáni tanulni vágyók is versengve keresték fel Európa és Amerika nagyobb városait. Japán megnyitásával az eddigi usurpátorok is elvesztették talajukat a kormányzásban; a mikádót visszafették régi hatalmába. Az új kormányhatalom vállalva dolgozott Japán fellendülésén. Bámulatos az a haladás, amit Japán félszázad alatt tett. 1868-ban trónralépett a nemrégiben elhunyt bölcs uralkodó, Mutsu Hito, aki európai mintára népparlamentet alakított és felelős kormányt nevezett ki. 1899-ben már Japán elismert kultúrország; 1905-ben pedig belép a nagyhatalmak sorába. Amazt a hatalmakkal elfogadott szerződése, emezt Russia leverésével érte el.

A sokat hangoztatott „sárga veszedelem” kérdésével is foglalkozik szerzőnk. Úgy látja, hogy ez csak orosz politikusok agyréme volt, (mint erre Vámbéry is rámutat „Die gelbe Gefahr” című füzetében), mert sem politikai, sem gazdasági tekintetben szó komoly veszedelemről nem lehet. Kína nagy, de még mindig gyenge birodalom, pedig Kína erőssége a keleti béke feltétele. Az utolsó orosz-japáni háborút is Kína enerzsiátlansága — s az orosz kapzsisága idézte föl. Japán fejlődik, szaporodik s összes főrekvése önfentartási ösztönétől ered. Ez az oka Amerika és Japán viszálykodásának s annak is, ha esetleg a Csendes Óceán birtokáért Amerikával harcolnia kell.

Szerzőnk könyve másik felében elemzi a mai japáni kulturát. Az anyagi kultúra szerinte a mai Japánban sok változáson ment át. A nyelvismeret, iskolák, tudomány, politikai élet, hadsereg, gazdasági viszonyok nagyon átalakultak. A nyelvek közül kivált a német és angol, kevésbé a francia az, amelyet művelnek. A politikai élet, hadsereg egészen nyugati mintára rendezkedett be. Különösen a németektől tanultak sokat. Azonban a szellemi kultúra ma is a régi Japánban. A shintoizmus eredeti nemzeti vallásuk ősök és természeti erők tisztelete, mely nagyon át van szöve

buddhista elemekkel, bár igaz, hogy a buddhizmus inkább a külsőségekben hatott.

Nevezetesen Japánban a vallásokkal szemben való tolerancia s az, hogy a vallást és etikát ők egymástól elválasztják s vallástant náluk az iskolában sem tanulnak. A kereszténység is el van terjedve, azonban nem nagyon, ami a templomok számából is látszik. Shiutó templom u. i. 1903-ban 56.351, buddhista 72.268 és keresztény 1102 volt. A legtöbb művelt japán manapság megelégszik az etikával és a filozófiával, bár ennek dacára a különböző ritusokat és ceremóniákat bizonyos nemzeti hagyományból megtartja. Az etika kínai bölcsöből fakadt s Konfuciusztól, a nagy bölcsőtől veszi eredetét. A konfuciuszi etika a japáni gyermeket bátorság, igazságszeretet és emberszeretet által neveli férfiúvá. A társadalom alapja a család, melyben az apának különös hatalma van. A gyermekeknek szüleik iránt való kötelességeit a kó k ó (pietas filialis) szabja meg. Ez parancsolja a gyermeknek, hogy szüleiről életében gondoskodik, holtuk után pedig, hogy kegyelettel áldozzon emlékezetüknek. Az állami berendezkedés alapja is a család. Ami a családban a gyermek kötelessége az apa iránt, t. i. a feltétlen tisztelet és hódolat, ugyanaz az államban az alattvalónak a tiszte a mikádó, az állam feje iránt.

Ami Itchikawa az államról és annak polgáiról mond, az felette jellemző és érdekes. Japán körül van véve hatalmakkal. Ezekkel szemben csakis a saját erejével védekezhetik. Az általános leszerelés csak utópia, azért ha békét akarnak, szükség van hadseregre és flottára annál is inkább, mert a száz év előtti mongol invázió, a száz év előtti jezsuita veszedelem, a tíz év előtti kínai háború mind azt bizonyítják, hogy Japán csak fegyveres erővel tarthatja fenn magát. Ha Japán idegen kézbe esnék, az nagy szégyene volna az ősöknek, akiktől az országot örökölték. Az őskultusz parancsolja minden japánnak a hazaszeretet erényét. Japán nemcsak föld és víz komplexum, hanem olyan ország, ahol az ősök szelleme, az istenek tartózkodnak s ezt a szent földet minden japánnak kötelessége vitézül meg-

tartani és védelmezni. Az országot a császár őseitől örökölte; a mikádó személye és az ország elválaszthatlanok. Senkinek nincs joga Japánt birtokának tekinteni. Aki a császárt szereti, az szereti a hazát is. Ebben van a japánok nemzeti érzületének nagysága. Dr. Itchikawa Daiji tanár érdekesítő könyvét csak ajánlani tudjuk azoknak, akiket a kultúra átalakító hatásának olyan példátlan nagyszerűsége, mint Japánban látható, érdekel. Japán ma a kulturá államok közt a legérdekesebb. E könyv sok ismeretét érdekesítően nyújt az olvasónak és sok dolgot másképp világít meg, mint az európai írók. A könyv népszerűségét mindenesetre olcsó ára is emeli. A Heyek-féle „Monographien zur Weltgeschichte“ című lipcsei vállalat XXVII. kötete is becses összefoglaló művet ad Japánról, népének állami- és kulturális életéről. A mű címe: Staat und Kultur der Japaner von Prof. Dr. K. Rathgen.*) Szerző célja a japánok kulturális fejlődésének képét adni a mai ismeretek alapján. A munka természetszerűleg nem aprólékoskodik s helyes kiegészítését képezi Itchikawa Daiji könyvének, amelyet rendszer és kidolgozásban felül is mul. Rathgen neve már magában jó ajánló levél egy ily tartalmú könyv fogadtatásához. A szakférfiak elismerése sem maradt el Rathgen műve megjelenésekor, a laikus pedig valósággal nyer ezzel a tartalmassal, helyesen szerkesztett, a legjobb források alapján vonzó előadásban megírt, tekintélyes számu, művészi illusztrációkkal ellátott könyvvel. Florenz, Lange, Chamberlain, Satow, Lowel etc. mint források szintén emelik a könyv becsét. Helyesen méltatja szerzőnk e nagyratörő nép hirtelen emelkedését, mikor nem csupán az európaiak utánzóit látja Mutsuhito mikádó loyális alattvalóiban. Japán lakói egészen más, általunk gyakran érthetlen kultúr- és eszmevilágban élnek. Aki a japánok mai jellemét, a végtelen patriotizmust és loyaltitást, erkölcsük egész világát érteni akarja, annak azt a Japánt is (legalább nagy vonásaiban) meg kell ismernie, amely az európaiakkal való érintkezés előtt élt Nippon szigetein.

*) (Mit 1 Kunstbeilage und 155 Abbildungen. Bielefeld und Leipzig. Verl. v. Velhagen & Klasing. 1907.)

Japán lakói is bevándoroltak valamikor a szigetekre, de kulturájuk is a kontinensről ment a szigetországba, amely itt elzárva sajátos módon fejlődött. Japán beltörténete hosszú belharcok sorozata, kültörténetét pedig úgy szólván a kulturbefolyások teszik, melyek Kinából Koreán át jutottak Japánba. Japán történetében három főkorszakot különböztethetünk meg, u. m. I. az őskorszakot a legrégibb időktől a K. u. VI. századig, II. a kínai kultúra felvételének korát a VI. századtól a XI. századig, III. a feudalizmus korát a XI. századtól kezdve egész 1870-ig. A legújabb kor a nemzeti egység és centralizáció alapján alakult ki az utóbbi 3—4 évtized lefolyása alatt. A fenti három történelmi kornak megfelelően Rathgen ügyesen rajzolja le a japáni kultúra fázisait.

A japánok kulturája kínai bölcsőben nevelődött, de azért sajátos nemzeti karaktert mutat. Az írást Koreából kapták. Legrégibb irodalmi termékük a Kojiki (Az ókor története) és Nihongi (Japán története) a K. u. VIII. századból valók s mithoszokat tartalmaznak Japán őskorából, az ország keletkezéséről és a dinasztia ősi történetéből. Nemzeti vallásuknak, a shintoizmusnak, emlékei is e könyvben olvashatók legelőször. E nemzeti vallás alapját a természet- és őskultusz képezi, amely sajátos ceremoniakat fejlesztett ki. Rathgen találóan foglalja egybe az őskultusz vonásait, melyek a következők: 1. A holtak istenek, illetőleg természetfeletti hatalmak. 2. A holtak szellemének kegyeletes tisztelettel kell áldozni, mert az ő nyugalma s az élők boldogsága ettől függ. 3. Jó és rossz tőlük ered. 4. Az emberi cselekedeteket a holtak irányítják. A természeti erők személyes isteneinek (amaterasu = napisten stb.), az istenné lett ősök, különösen császároknak (pl. Jingó császárnénak, ki a koreai hadjáratot vezette) meghatározott templomaik s ünnepeik vannak. Az istenek tisztelete imák, áldozatok, processziók, táncokban jelentkezik.

(Folytatása következik.)

